

ابان بن ابی عیاش بصری

ابان بن ابی عیاش، فیروز، ابواسماعیل بصری تابعی (درگذشت ۱۲۸ق/۷۵۵م، محدث شیعی در قرن دوم هجری است. شیخ طوسی او را از اصحاب امام سجاد (علیه‌السلام)، امام باقر (علیه‌السلام) و امام صادق (علیه‌السلام)، دانسته است. بیش‌ترین شهرت ابن ابی عیاش در نزد شیعیان، روایت وی از سلیم بن قیس است.

فهرست مندرجات

- ۱ - جایگاه رجالی
- ۱.۱ - روایت کتاب سلیم
- ۱.۲ - دلایل جعل کتاب سلیم
- ۱.۳ - جواب از دلایل
- ۱.۴ - جمع بین دیدگاه‌ها
- ۲ - پانویس
- ۳ - منبع

جایگاه رجالی

الف. ابن غضائری (رحمة‌الله‌علیه) در کتاب رجال خود می‌گوید: او تابعی است که از انس بن مالک و امام سجاد (علیه‌السلام) نقل حدیث می‌کند و او ضعیف است، و اصحاب ما «شیعیان» به او نسبت داده‌اند که کتاب «سلیم بن قیس» را جعل کرده است. [۱] [۲]

ب. شیخ طوسی (رحمة‌الله‌علیه) در رجال خود می‌گوید: او تابعی (بصری) ضعیف است و از اصحاب امام سجاد (علیه‌السلام) و امام باقر (علیه‌السلام) و امام صادق (علیه‌السلام) شمرده می‌شود. [۳]

← روایت کتاب سلیم

او متهم است که کتاب «سلیم بن قیس» را جعل کرده است.
در مورد کتاب «سلیم بن قیس الهلالی، ابا صادق»، دو نظریه متفاوت وجود دارد:
الف: این کتاب جعلی است.
این نظریه ابن‌الغضائری و شیخ مفید در تصحیح الاعتقاد است. [۴]

ب: این کتاب از اصول علمای شیعه است؛ بلکه از مهم‌ترین اصول و قدیمی‌ترین آنهاست.
این نظریه مرحوم نعمانی در کتاب «الغیبه» (باب ما روی فی ان الائمة اثناعشر اماما) است و حتی فاضل تفرشی در حاشیه «رجال کبیر» گفته است که ابن غضائری اشتباه کرده است؛ و صاحب وسائل نیز در وسائل می‌گوید: از کتاب‌های معتمد و ثابت و متواتر است (خاتمة وسائل الشیعة، الفائدة الرابعة).

← دلایل جعل کتاب سلیم

اولین دلیل جعلی بودن کتاب سلیم آن است که از لحاظ مضمون قابل قبول نیست؛ چرا که می‌گوید: «محمد بن ابی بکر، پدرش را در هنگام مرگ موعظه کرد» و «ائمه شیعه سیزده نفر هستند». (ابن غضائری در رجال)
دوم. از لحاظ سند معتبر نیست؛ چراکه این کتاب از غیر طریق «ابان بن ابی عیاش» نقل نشده است و او ضعیف است. [۵]

← جواب از دلایل

مرحوم آیه‌الله خویی (رحمة‌الله‌علیه) در رجال خود [۶] سعی می‌کند تا به این اشکالات پاسخ دهد، که: اولاً، نقل مضامین فوق در این کتاب ثابت نشده است و لذا فاضل تفرشی و صاحب وسایل گفته‌اند در نسخه موجود این کتاب، چنین مطالبی وجود ندارد (وسائل الشیعة، ترجمة سلیم بن قیس) و حتی نسبت اشتباه به ابن غضائری داده‌اند.
ثانیاً، در کتاب کافی، سلیم از غیر طریق «ابان بن ابی عیاش» نیز نقل می‌کند و نیز کتاب سلیم از طریق «حماد بن عیسی عن ابراهیم بن عمر الصنعانی» نیز نقل شده است.

← جمع بین دیدگاه‌ها

می‌توان گفت که کتاب «سلیم بن قیس»، دو نسخه داشته است:
الف: نسخه‌ای که به ابن غضائری و شیخ مفید و میرزا در «رجال کبیر» رسیده است و شامل مطالب و مضامین غیر صحیح است.
ب: نسخه‌ای که به دست مرحوم نعمانی و صاحب وسایل و فاضل تفرشی رسیده است که آن مطالب را ندارد.
و شاید نسخه اول به خاطر جعل «ابان بن ابی عیاش» مورد نقد و نکوهش واقع شده و از گردونه کتب حدیث خارج شده است و آنچه باقی مانده، همان کتاب اصلی بوده که به دست امثال نعمانی رسیده است.

شاهد مطلب آنکه عده‌ای تصریح می‌کنند که این مطالب موهوم در آن بوده و عده‌ای هم صریحاً انکار می‌کنند.

پانویس

۱. ↑ مامقانی، عبدالله، تلخیص مقیاس الهدایة، ص، علامه مامقانی (۱۲۹۰-۱۲۵۱ ق)، تلخیص استاد علی‌اکبر غفاری، نشر جامعه امام صادق (علیه‌السلام) ۱۳۶۹، تهران، ص ۲۶۶.
۲. ↑ خوئی، سیدابوالقاسم، معجم رجال الحدیث، ج ۱، ص ۱۲۹.
۳. ↑ خوئی، سیدابوالقاسم، معجم رجال الحدیث، ج ۱، ص ۱۲۹.
۴. ↑ خوئی، سیدابوالقاسم، معجم رجال الحدیث، ج ۹، ص ۲۲۸.
۵. ↑ خوئی، سیدابوالقاسم، معجم رجال الحدیث، ج ۹، ص ۲۳۰.
۶. ↑ خوئی، سیدابوالقاسم، معجم رجال الحدیث، ج ۹، ص ۲۳۰.

منبع

سایت پژوهه، برگرفته از مقاله «دروغ پردازان در حوزه حدیث شیعه»، تاریخ بازیابی ۱۳۹۶/۱/۱۷.